

Almantas Samalavicius Beveik normalūs

Varšuvos literatūrinio klubo, įsikūrusio populiaraus baro rūsyje, salė tą rudens vakarą buvo sausakimša — vyko susitikimas su lietuvių rašytoju Herkum Kunčium, kurį mūsų šalies konservatyvesni literatūriniai sluoksniai laiko *enfant terrible*. Čia jis ir pareiškė, kad moterų rašomos literatūros neskaito ir niekada neskaitys. Ką toks tiesus, griežtas, netgi "politiškas" ir nekorektiškas prisipažinimas galėtų reikšti? Nejaugi lietuvių kultūroje vis dar klesti XIX a. ar XX a. pradžios patriarchalinės tradicijos, kurias taip įtaigiai kadaise aprašė Žemaitė klasikiniame prozos veikalė "Martina"? Tokia tiesioginė išvada būtų klaidinanti. Rašytojas, pabrėždamas savo abejingumą "moterų rašomai literatūrai", veikiausiai turėjo galvoje tendenciją, kad jau gerą dešimtmetį Lietuvoje klesti kičas — populiariausia, taigi ir perkamiausia yra beletristika, pejoratyvine šio žodžio prasme, kurpiama autorių (beje, ne vien moterų!), neturinčių nei deramo išsilavinimo, nei estetinių principų, nei ryškesnio talento, nei ypatingo intelekto. Tokio skaitalo populiarumą lemia gebėjimas "iš gyvenimiškų patirties" pasakoti apie panašius į save — vidutinio skonio, vidutinių gabumų, vidutinių ambicijų — žmones, regzti banalias nenusisėkusių santykių, žiaurios neištikimybės, "mirtinų" išdavysčių, ašarų skrybų istorijas. Literatūrinių "muilo operų" estetinė skalė atskleidžia šių "liaudies meistrų" apskrumą manipuliuoti paviršutiniškai "masių" smalsumu ir ne itin garbingu pomėgiu spoksoti pro raktą skylutę... Blogiausia, kad ilgai iki jos dydžio susitraukia ir dvasinis vartotojų "akiplotis". Būties čia pergalingai nustelbia būtį, o forma ir stilius išduoda akivaizdžią minties polėkio stoką, bet vis tiek tokia lektūra mielai perkama, leidyklos noriai ją leidžia, o įvairaus plauko "raštininkai" gausiai gamina. Šis nenutrūkstamas srautas ne tik devalvavo žodį ir mintį, bet ir išklabino estetinius sociumo pamatus, dar labiau sujaukė vertybių hierarchiją, todėl visuomenei darosi vis sunkiau atskirti pelus nuo grūdų.

Prabėgo vos dvi dešimtys metų nuo tų dienų, kai Lietuvos nepriklausomybės išvakarėse rašytojai žadino tautą įkvepiančiomis kalbomis, o jų susižavėjusios klausėsi daugiatūkstantinės minios. Kerintys laisvės pažadai išsipildė, bet laisvės šaukliai ir pranašai atsidūrė viešojo gyvenimo paraštėse. Kaip ir daugelyje kitų Vidurio Rytų Europos šalių, didžiojo socialinio lūžio metais rašytojų (o ir kitų intelektualų) atliktas politinio avangardo vaidmuo buvo įspūdingas, tačiau epizodinis. Po dainuojančios revoliucijos viešojoje scenoje pasirodė pragmatiškesni, apskresni naujo sukirpimo veikėjai lengvai nurungė rašytojus, kurie žarstėsi drąsiomis, tačiau miglotomis metaforomis — jos įkvepia ryžto socialinio lūžio akimirkomis, bet yra visiškai neadekvačios, kai nusistovi kasdienybės rutina. Politinės veiklos patirties neturėję rašytojai funkcionieriams būdingų įgūdžių taip ir neįgijo.

Po ekonominės blokados, kurią teko atlaikyti į laisvės kelią stojusiai Lietuvai, po šiurpių, šalių sukurtųjų 1991–ųjų sausio 13-osios įvykių, kai Vilniuje

sovietų armija praliejo taikiai protestavusių civilių gyventojų kraują, po Maskvos pučo, kuris užbaigė Gorbačiovo *perestroikos* erą, po skuboto, godaus ir dažnai neteisingo "liaudies turto" privatizavimo, kuris ne vienu atveju labiau priminė pasisavinimą, mokė mės (iš)gyventi "laukinio kapitalizmo" sąlygomis. Atlėgus Sąjūdžio laikų euforijai ir užgriuvus naujoms socialinėms ir ekonominėms problemoms, teko ieškoti naujų sprendimų, o kartu ir naujų žodžių joms įvardyti, pasak Ričardo Gavelio, reikėjo, sukaupus pilietinę drąsą, leisti į naujo "moralinio kodo" paieškas. Tokių ieškotojų atsirado nedaug. Kasdieninėse politinėse normalizacijos batalijose ir pilietinėse visuomenės kūrimo procese rašytojų balsas darėsi vis silpnesnis, vis rečiau buvo į jį įsiklausoma. Kuris nors iš jų atsidurdavo dėmesio centre nebent tapęs kokio nereikšmingo, tačiau sparčiai bulvarėjančios žiniasklaidos plačiai nušviesto skandalo herojumi.

Prėjus keleriems metams po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo, literatūra, praradusi ankstesnį prestižą ir moralinį kapitalą, ėmė lėta ir skausmingai mirti. Knygų tiražai smuko taip, kad poezija ir net proza, atrodo, visiems laikams prarado kultūrinį svorį. Paradoksalu, bet naujų (dažniausiai mažų ir labai trumpai gyvavusių) leidyklų skaičius tuo pat metu tiek didžiuosiuose miestuose, tiek provincijoje sparčiai augo. Vis dėlto po gąsdinančio šitilto netrukus papūtė nauji vėjai ir grožinė literatūra pamažu atsikariavo prarastas pozicijas: nusistovėjo daugmaž apynormaliai knygų tiražai, kasmet pasirodydavo vis daugiau lietuvių rašytojų romanų, apsakymų ir poezijos rinkinių, atsigavo eseistikos žanras. Pagaliau liautasi ir priekaiš tauti, kad lietuvių autoriai sovietmečiu mažai ką parašė "į stalčius", tarsi pilni stalčiai būtų kokia nors savaiminė kokybės garantija. Ėmė reikštis vis daugiau jaunų autorių, susikūrė gana stabili ir netgi visai pakenčiama lietuvių literatūros rinka. Kokia jos padėtis šiandien?

Grožinė literatūros tiražai per pastaruosius dvidešimt metų gerokai smuko visose Vidurio Rytų Europos šalyse — tai bendra tendencija, ypač po tokio svaiginančio pakilimo, koks įvyko aksominių ir dainuojančių revoliucijų laikais — pavyzdžiui, Lietuvoje Bernardo Brazdžionio, garsaus egzilio poeto, poezijos rinktinė buvo išleista 100 tūkstančių egzempliorių tiražu ir beregint išgraibstyta! Žvelgiant *normalaus* Vakarų piliečio akimis, toks poezijos knygos tiražas šalyje, kur gyvena vos šiek tiek daugiau nei trys milijonai žmonių, yra kažkas iš fantastikos srities... Šiandien poezijos knygų tiražai labai kuklūs, tačiau poezija išsaugojo savo simbolinę vertę ir neblogą lygį (tai rodo ir palyginti gausūs jos vertimai į kitas kalbas), todėl turi iš tikrųjų skaitytojų ir geba išsiugdyti naujų. Vis dėlto, kaip ir daugelyje kitų šalių, Lietuvoje iš poezijos neįstengia pragyventi nė vienas autorius. Šioki toki ekonominių stabilumą poetams, kaip, beje, ir kitų literatūros žanrų atstovams (tarp jų — romanistams), teikia valstybinės stipendijos, kasmet skiriamos meno kūrėjų projektams.

Tad, prisiminus gerai žinomą posakį, kad laisvė turi savo kainą, galima konstatuoti — ji turi savo kainą ir kalbant apie knygas. Lietuvoje istoriniais 1990–aisiais, kai šalis paskelbė nepriklausomybę, vidutinis knygos tiražas, nepaisant vargano gyvenimo ir nepriteklių, buvo 11 000, o 1998–aisiais — vos 3 100 egzempliorių. Reta kuri knyga didesniu nei šis tiražu išleidžiama ir dabar. Tačiau būtina pabrėžti, kad, 1990–aisiais panaikinus cenzūrą, leidyba tapo nepalyginamai intensyvesnė. Tai liudija ir leidyklų gausa, ir knygų pavadinimų skaičius. Grožinė literatūros rinka nors sunkiai, bet vis dėlto stabilizavosi. Nėšiliniu kultūros reiškiniu laikytina ir tarptautinė Vilniaus knygų mugė, kasmet sutraukianti dešimtis tūkstančių lankytojų ir išradingai skatinanti patirti "skaitymo malonumą".

1989–aisiais Lietuvoje 100 tūkstančių egzempliorių tiražu buvo iš leistos ir rašytojo Ričardo Gavelio "Vilniaus pokerio" dvi laidos — precedentas, kuris artimiausiais dešimtmečiais, matyt, nebespasikartos. Beje, šis romanas 2009 metais pagaliau buvo išverstas į anglų kalbą ir neseniai išleistas Jungtinėse Valstijose.

"Vilniaus pokeris" — vienas iš nedaugelio sovietmečiu "į stalčių" rašytojų romanų (autorius tekstą slapstė dalimis pas patikimus draugus, kurių vardų taip ir neatskleidė, o netikėtai rašytojo mirtis 2002–aisiais pavertė tai amžina paslaptimi). Šis kūrinys sukėlė tikrą audrą lietuvių literatūroje. Antinarciziškas kame ir antiherojiškas kame romane autorius ne tik gilinosi į totalitarinės galios esmę (galią ir absoliučią kontrolę knygoje įkūnija JIE — amžini konspiratoriai, rengiantys sąmokslus prieš žmoniją nuo pat Platono laikų), bet ir negailestingai demaskavo lietuvių kultūros ir sovietizmo sukurtą naują tipą — *homo lithuanicus*, kuris savo mentaliniu ribotumu, nuolankumu, neveiklumu ir bailumu pranoksta net Didįjį Brolių — *homo sovieticus*. Gavelis nuvainikavo veidmainišką didžiavimąsi nacionaliniais simboliais ir šlovinga istorija, sugriovė net pamatinį mitą (LDK galios simbolis — Gedimino pilis romane apibūdinama kaip styrančias bukas Vilniaus falas). Lietuvos sostinę Gavelis vaizduoja kaip mirtinai pasiligojusį, neatitaisomai sudarkytą urbanistinį kūną. Egzistencijos prasmę praradę, susvetimėję jo gyventojai blaškosi slegiami ne tik iš orinės galios, bet ir vidinio bejėgiškumo, savąją galios stoką kompensuodami prievarta prieš tėvynainius ir artimuosius. Net ir pagrindinis romano herojus, paskyres gyvenimą tam, kad perprastų JŪ kėslus, pasirodo esąs kompleksuotas, paranojiškas, perdėta susireikšminęs, kitus niekinantis tipas, kurio sąžinę slegia galbūt net nusikaltimas (jis taip ir lieka neatskleistas). Atviras, bekompromisus, šokiruojantis, seksualinės prievartos (anaiptol ne erotikos!) vaizdinių kupinas "Vilniaus pokeris" — kol kas bene vienintelis šiuolaikinis lietuvių romanas, pasirodęs (nors ir gerokai pavėluotai) anglų kalba. Tai turėtų praskinti kelią ir kitiems šio židomaus ir gilaus rašytojo knygų vertimams. Leidykla *Tyto alba*, su kuria Ričardas Gavelis bendradarbiavo, užsimojo aktualizuoti jo prozą ir Lietuvoje — dešimt metų romanų ir apsakymų rinkinių nauja laida suteiks galimybę skaitytojams suvokti jo kūrinius esmingai pakitusiame literatūros, kultūros ir visuomenės gyvenimo kontekste.

Per pastarąjį dešimtmetį lietuvių literatūra neteko Ričardo Gavelio, Jurgio Kunčino, Jurgos Ivanauskaitės — trijų ypač ryškių, nors prieštarai vertintų (ir tebevertinamų), vidurinėsios kartos rašytojų. Akivaizdžiai padidėjo atotrūkis tarp vyresniosios, sovietmečiu iškilusios, ir jaunesniosios, nepriklausomybės laikotarpiu subrendusios (deja, ne itin gausios), prozininkų kartos. Šiandieninėje lietuvių prozoje tvirčiausiai skamba keturiasdešimtmečių kartos balsai. Kone kasmet po naują romaną ar apsakymų rinkinį išleidžiantis Herkus Kunčius 2009–aisiais paskelbė "Pijoko chrestomatiją" — šmaikštų ir grakštų, subtiliai ironišką romaną, kurio personažus ir nuolat trūkinę jautį pasakojimą vienija nenumalšinama aistra alkoholiui. Autorius, aprašydamas girtavimo įpročius, niuansuotai atskleidžia tiek sovietinės sistemos ypatumus, tiek dabartinės visuomenės "apdujusią" kasdienybę. Sovietmečiu daug kas girtavo iš neviltingos, kankinamos beprasmybės pojūčio arba iš įpročio, o šiuolaikinė "atvira", "pilietiška" vartotojų visuomenė svaiginasi, kad užpildytų dvasinę tuštumą. 2007–2008 m. sandūroje išleistame apsakymų rinkinyje "Iš duoti, iš sižadėti, apšmeižti" Herkus Kunčius pateikė dar platesnę ir spalvingesnę tiek sovietmečio, tiek socialinio virsmo laikų panoramą. Pasitelkdamas kandžią pašaipą, ironiją ir groteską, Kunčius pasakoja istorijas, iš kurių daug kas gali atpažinti savo pačių gyvenimą. Pritrenkia kartais net pranaš iš kos autoriaus įžvalgos, antai apsakyme apie visoje Sovietų Sąjungoje

garsią Artekio pionierių stovyklą š mē steli pedofilijos motyvas — tai tema, pastaruoju metu tapusi Ukrainos dokumentinių žurnalistinių reportažų objektu. Beje, pedofilijos skandalas jau keletą mė nesijų drebiną ir Lietuvą.

Herų Kunčių galima laikyti vienu konceptualiausių š iandieninių sovietmečio kritikų Lietuvoje: jis sąmoningai dekonstruoja to meto istoriją, kad atskleistų, kokį poveikį mentalitetui, gyvenimui ir tarpusavio santykiams padarė š i pragaiš tinga sistema. Pabė gti nuo istorijos neįmanoma, ją galima tik iš gyventi ir permąstyti, regis, teigia raš ytojas. O permąstyti ją būtina ir tiems, kurie nē ra tiesiogiai jos iš gyvenę. Šią maksimą Kunčius įgyvendina pasitelkdamas savo jau iš bandytas literatūrinės priemones: absurđą, groteską, ironiją, kartais ir postmodernistinę pastiš ą. Šiuo požiūriu bene reikš mingiausias riboženklis autoriaus kūrybinėje biografijoje — romanas "Nepasigailė ti Duš anskio" (2006). Biblinė pasakojimo struktūra ir š ventraš čio retorika padeda įtikinamai pavaizduoti, kaip "š iuolaikinis Kristus" (mitinis sovietinio komunizmo ideologas Nachmanas iš Centro) skelbia savo mokymą, apraš omi jo mokytiniai ir to mokymo pasekmē s. Tuo tikslu pasitelkiama pagrindinio herojaus, klusnaus sovietinio *aparatchiko* biografija — eilinis pokario partizanų žudikas iš sitarnauja iki aukš to rango kompartijos veikė jo, bet vė liau pačių komunistų yra nustumiamas į socialinio gyvenimo dugną. Šis Kunčiaus romanas, kaip ir naujesni kūriniai, — tai detalus, negailestingas, kryptingas (ir, pridursiu, — labai reikalingas) sąskaitų su komunistine Lietuvos praeitimi "subalansavimas".

Visuomenę kritikuoja ir Sigitas Parulskis, kurio naujausias romanas vadinasi "Murmanti siena" (2009). Prieš keliolika metų pasireiš kęs kaip vienas stipriausių savo kartos poetų, Parulskis įžengė į prozos valdas, paskelbęs romaną "Trys sekundės dangaus" (2002), žaibiš kai iš populiarę jusį ir jau iš verstą į pustuzinį kalbų. Šią knygą reikē tų vadinti ne tiek romanu, kiek savotiš ku "dokutekstu" (R. Sukenick), atskleidžiančiu š iurpią desantininko patirtį tarnybos sovietinėje armijoje metais. Beje, Parulskis kurį laiką sė kmingai eksploatavo "poeto desantininko" ir bohemos atstovo įvaizdį, kurį vė liau pakeitė gerokai patrauklesne ciniš ko stebē tojo kauke. Galima tik spē lioti, kokia bus tolesnē š io iš tikrųjų kultinio raš ytojo metamorfozē.

Naujausias raš ytojo romanas "Murmanti siena" yra tarsi Lietuvos XX a. epas. Romanas pradėdamas gaisru, 1908 m. nusiaubusiu Olandijos kaimą (svetimų valstybių vardais pavadintų kaimų mūsų š alyje yra ir daugiau, pavyzdžiui, Šveicarija ir pan.). Nedidelė je to kaimo erdvē je sutelkiami visi tolesni įvykiai — Pirmasis ir Antrasis pasauliniai karai, žydų žudynės, pokario tremtis ir rezistencija, niūri sovietmečio rutina. Vieną dieną kaimiečiai aptinka skenduolį — buvęs politinis kalinys, tremtinys prigė rē sрутų duobē je (regis, autorius tyčiojasi iš naujosios lietuviš kos konjunktūros, pagal kurią heroizuojami visi praeities rezistentai ir nukentę jusieji nuo sovietinio režimo).

Iš esmē s Parulskis kuria visos XX a. Lietuvos istorijos metaforą ir daro tai gana sė kmingai, iš vengdamas pavirš utiniš kos nostalgijos, sentimentalumo ar narciziš ko didžiavimosi praeitimi gaidų. Romane konstruojamas jau ne postmodernistinis, o modernistinis naratyvas, primenantis XX a. pirmosios pusē s š eimos sagas Vakarų literatūroje. Kiek stebina tai, kad š is literatūros maiš tininkas savo naujausioje knygoje, regis, grįžta prie tradicinē s pasakojimo formos ir tai sutampa su visoje Vakarų literatūroje pastebimu postmodernizmo estetikos iš sikkvė pimu. Sigitas Parulskis, nors ir nenutraukē ryš ių su poezija (beje, jis sudarė vieną įdomesnių pastaraisiais metais iš leistų lietuvių poezijos antologijų), vis dažniau reiš kiasi kaip dramaturgas ir eseistas. Kelios jo esē knygos: "Nuogi drabužiai" (2002), "Miegas ir kitos moterys" (2005), "Šiaurinė

kronika" (2008), kuriose atsispindi žiaurokas, gal net kiek ciniškas (ar bent vaidinama, kad toks) santykis su tikrove, leidžia laikyti jį vienu įdomiausių ir originaliausių šiuolaikinių Lietuvos esėistų.

Eseistiką kultivuoja ir kitas jo kartos poetas, poezijos vertėjas iš vokiečių kalbos Kęstutis Navakas, po esė rinkinio "Gero gyvenimo kronikos" (2005) išleidęs eseistikos knygą "Du lagaminai sniego" (2008). Navakas aprėpia gausybę temų — tai vaikystės ir ankstyvosios jaunystės prisiminimai (džinsai, muzikos plokštelės, alus, vynas ir t.t.), pirmosios ir vėlesnės kelionės į užsienį, rašytojo turėti daiktai, ragauti valgiai (krevetės ir pan.), provincija kaip moralinė kategorija... Naujausioje knygoje šmėkštelės ir šių eilučių autoriaus siluetas — jį Navakas susitinka keliaudamas autobusu į Suomiją, jo šėšelis persekioja esėistą įvairiuose tarptautiniuose rašytojų susibūrimuose...

Prisipažinsiu, nepritariu tiems, kurie skuba džiaugtis, esą pastaruoju metu Lietuvoje juntamas esė žanro suklestėjimas. Iš tikrųjų lektūros, kurios nepavadinsi nei romanais, nei apsakymais, apstu. Deja, tik nedaugelis eseistikai priskiriamų kūrinių atitinka griežtesnius šio žanro reikalavimus, dažniausiai tai tiesiog tekstai apie viską ir nieką. Ko gero, vienas įspūdingiausių šiais metais pasirodžiusių esė rinkinių — nedidelė jaunesniosios kartos poeto Gintaro Bleizgio knygelė "Estafetė", kurioje pateikiami nepretenzingi, labai asmeniškiai ir nuoširdūs apmąstymai apie Pietryčių Lietuvą, kur autorius gimė, apie nedidelio miestelio kasdienybę ir keistenybes, apie mirusius artimuosius ir bičiulius.

Kad ir kaip gerbčiau šiuo metu madingas "politinio korektiškumo" doktrinas, turiu konstatuoti: moterys rašytojos sudaro ne tokią vaizdingą šiuolaikinės lietuvių prozos peizažo dalį, nors "literatūra" jos veržiasi ypač atkakliai. Vis dėlto tokios autorės kaip Laura Sintija Černiauskaitė, neseniai pelniusi Europos Sąjungos literatūros premiją, tiesa, kol kas neaišku, kokia simbolinė to apdovanojimo vertė, arba kiek mažiau įtaigi, tačiau panašias temas gvildenanti Renata Šerelytė yra pakankamai gerai regimos šiuo metu vyrų (bent kol kas) dominuojamame kultūros plote ir tai, kalbant ekonomistų žargonu, jau anaipol ne "plyno lauko investicijos".

Debiutavusi, dar būdama moksleivė, apsakymų rinkiniu "Trys paros priemylimosios slenksčio" (1994), Laura Sintija Černiauskaitė pripažinimą ir populiarumą pelnė antrąją savo knygą — apysakų ir pjesių rinkiniu "Liucė čiuožia" (2004). Beje, to paties pavadinimo jos pjesė jau pastatyta Vilniaus Jaunimo teatre. Naujausiame rašytojos romane "Benedikto slenksčiai" (2009) plėtojamos pažįstamos temos — pasakojama apie provincijos miesto Meno mokyklos internatę gyvenantį paauglį, jo dvasinę brandą, pateikiama jo "inicijacijos" į suaugusiųjų pasaulį istorija. Kaip ir daugelyje kitų šiuolaikinės lietuvių literatūros kūrinių, autorės žvilgsnis krypta į pereinamąjį visuomenės raidos etapą: šiuolaikinės visuomenės kontūrai nėra labai ryškūs, iš dabarties realybės nesistengiama "išpešti" kokių nors esmingų, universalių socialinio gyvenimo metaforų. Tai tiesiog atviras, sąžiningas, kiek skausmingas pasakojimas apie sudėtingą jauno žmogaus brandą ir likimą visuomenėje, praradusioje vertybinius orientyrus, pasinėrusioje į vartotojišką kultūrą ir tapusią ciniška ir merkantilia. Rašytoja jautriai tyrinėja tuos nūdienos "personažus", kuriems nepriimtinas žiniasklaidos ir pramogų industrijos diegiamas unifikuotas šiuolaikinio jaunuolio modelis. O atsispirti tokiam "klonavimui" — jau savaime vertingos ir turinčios prasmę pastangos.

Lietuvių literatūroje visais laikais buvo ypač ryškūs kaimiškasis klodas. Didžioji dauguma pastaraisiais dešimtmečiais debiutavusių rašytojų irgi yra

gimę ir augę kaime, patyrusiame prievartinę kolektyvizaciją ir primestą dirbtinę, karikatūrišką, tačiau dėl to nė kiek ne mažiau skausmingą, urbanizaciją. Jie stengiasi aprašyti provincijos atmosferą, specifinę kultūrinę aplinką, savo patirtį. Urbanistinė tradicija lietuvių prozoje yra palyginti sekli, šiuolaikinio miesto įtaką žmogaus egzistencijai yra nagrinėję vos keletas autorių. Vis dėlto pastaruoju metu urbanistinis dėmuo literatūroje darosi vis ryškesnis. Tai susiję ne tik su kartų pasikeitimu, bet ir su naujais egzistenciniais iššūkiais. Juk miestas nėra vien fonas, kuriame plėtojamas pasakojimas, nes *miestiškumas* yra ir šiuolaikinio žmogaus dvasinė būseną.

Vertėtų atkreipti dėmesį į dar vieną šiuolaikinės lietuvių prozos aspektą. Kai skaičiau paskaitas apie grožinę literatūrą užsienio klausytojų auditorijai Vilniaus universiteto rengiamoje kasmetinėje vasaros mokykloje, manęs paklausė, kodėl lietuvių prozininkai daugiausia rašo apie praeitį. Tai tiesa, to nepaneigsi, tačiau galima tą pateisinti. Juk literatūra nėra vien instrumentas, fiksuojantis šiuolaikinę žmogaus savijautą ir visuomenės, kurioje jis gyvena, dvasinę būklę. Literatūra gali siekti įvairių tikslų. O noras kuo skubiau reaguoti į tai, kas vyksta dabartinėje realybėje, dažnai paverčia literatūrą sekliu žurnalistiniu naratyvu. Beje, ir Lietuvoje skubėti labai madinga, bet ar paskubomis sukuriama kas nors vertinga — tai jau visai kitas klausimas, net sugražinantis prie šio teksto pradžioje minėtos literatūros, kurios "neskaito ir niekada neskaitys" Herkus Kunčius... Antra vertus, *čia ir dabar* kuriama literatūra, net jeigu ji kalba apie ankstesnius laikus, vis tiek jau savaime yra atsakas į dabartinės socialines ir metafizines problemas. Tai, kad lietuvių rašytojams rūpi praeitis, neturėtų stebinti, nes grožinė literatūra yra vienas iš subtiliausių būdų giliai, atsakingai permąstyti ir suvokti savo artimąjį ir tolimąjį istoriją, kad tvirčiau jaustumės akistatoje su dabartimi ir net bandytume išvelgti ateities kontūrus. Rašytojams rūpi amžinieji klausimai, o jeigu nerūpi, vadinasi, jie — ne rašytojai. Kiekviena kūrybų karta kaskart iš naujo privalo aiškintis, kas esame, iš kur atėjome, kad galėtumėte ir turėtumėte teisę spėlioti, kur einame.

Published 2010-02-25

Original in English

Contribution by Kultūros barai

First published in *Kultūros barai* 12/2009

(c) Almantas Samalavičius / Kultūros barai

(c) Eurozine